

Štátna školská inšpekcia

Metódy aktívneho vyučovania

© PaedDr. Gabriela Mochňáková
Štátna školská inšpekcia
ŠIC Prešov

Úvod do problematiky

Tradičná školská prax:

- zameriava sa predovšetkým na rozsiahle vedomosti, ich dosahovanie a pamätanie.

Pedagogické koncepcie orientované na osobnosť:

- zdôrazňujú, že vedomosti nie sú najdôležitejšie, ale pre život človeka majú väčší význam **postoje**, na základe ktorých koná,
- vedomosti sú dôležité ako prostriedok na vytváranie schopností a postojov, pričom **nejde o ich rozsah**, ale o ich **kvalitu**.

„... čo človek získal na vedomosti a stratil na mravnosti, viac stratil, ako získal...“

J. A. Komenský

Význam aktivizujúcich metód vo výchove

- **Nové prístupy** vo výchove a vzdelávaní (čo si vyžaduje širokú škálu metód nielen tradičných, ale predovšetkým moderných s **aktívnou účasťou dieťaťa/žiaka**).
- Je nutné, aby sa ich pedagógovia naučili používať **bežne v dennej učiteľskej praxi**, aby sa výchova a vzdelávanie stalo **príjemnejším, zaujímavejším a zábavnejším** pre všetkých, aby sa skvalitnili výsledky výchovy a vzdelávania.

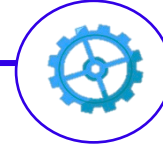
Celostný rozvoj osobnosti

**Kognitívny
rozvoj
(vedomosť)**

**Afektívny
rozvoj
(prežívanie)**

**Psychomotorický
rozvoj
(zručnosť)**

Ideálna kombinácia = vyváženosť *afektívnej* + *kognitívnej* stránky

Čím lepšie dieťa vníma podnety z citovej stránky, tým chce **viac vedieť**
a hlbšie preniknúť k podstate veci.

Aktivizujúca metóda = *celostný rozvoj osobnosti*

Metóda

- Slovo je odvodené od gréckeho slova „**methodos**“.
- Vyjadruje **spôsob, postup, cestu**, pomocou ktorej sa dosiahne stanovený cieľ.
- Metódy umožňujú vytvárať pre dieťa zmysluplné situácie aktívneho učenia sa, v ktorých získa **novú skúsenosť** v nadväznosti na predchádzajúce skúsenosti.
- Aktivizujú vnútorné mechanizmy učenia sa dieťaťa v **interakcii so sociálnym prostredím**.

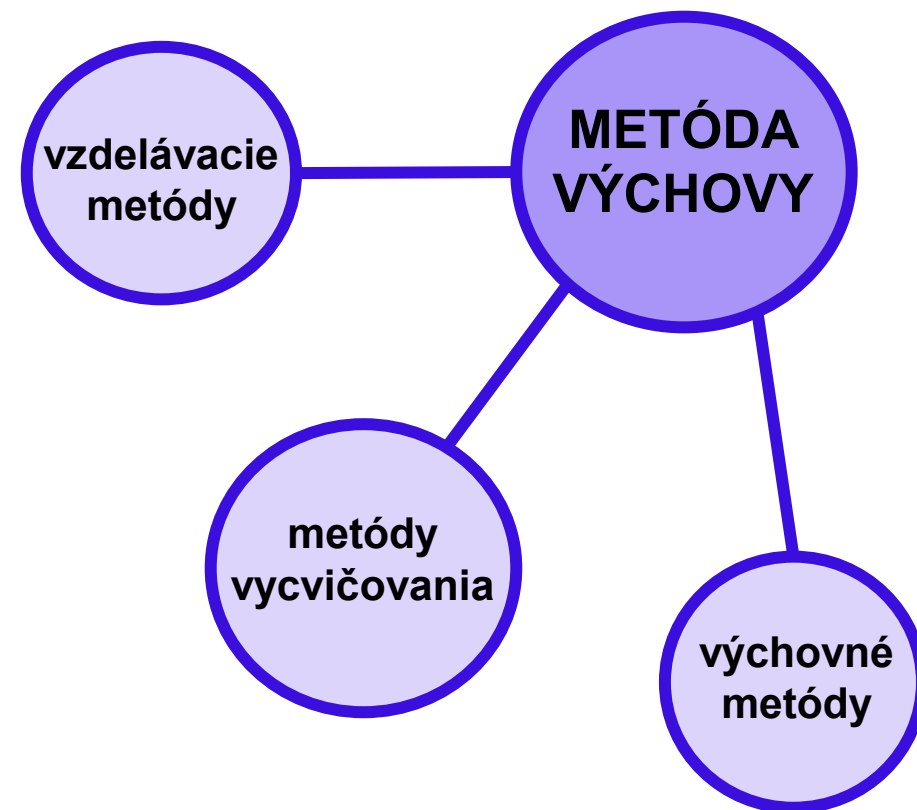
Definície aktivizujúcich metód

- **Aktivizujúce metódy** môžeme chápať ako **inovačné** metódy, pretože sú to metódy, ktoré súvisia s inovovaným prístupom k procesu výchovy a vzdelávania sa detí.
- Sú to metódy aktívneho učenia sa dieťaťa. **Dominuje** v nich **činnosť dieťaťa**, ktoré sa vlastnou aktivitou učí a tvorí produkty (Lipnická, 2009).

- **Aktivizujúce metódy** sú postupy, ktoré vedú vyučovanie tak, aby boli výchovno-vzdelávacie ciele dosahované najmä na základe vlastnej učebnej práce žiakov a študentov.
- Dôraz sa kladie na **myslenie a riešenie problémov**.

Grecmanová a kol. (1999, 2000):

- jednotlivé metódy pri výchove je možné uplatniť v **konkrétnej situácii** a vždy je nutné uvážiť použitie metódy z hľadiska **individuálneho prístupu k vychovávanému**.
- Rovnako je to s aplikáciou jedinej metódy – je nevyhnutné **navzájom ich kombinovať**, aby prichádzalo k ucelenému rozvoju vychovávaného jedinca a k jeho **mnohostrannému rozvoju**.

Klasické vyučovacie metódy

- Predstavujú skupinu metód, pomocou ktorých je deťom/žiakom **priamo alebo nepriamo sprostredkovaný obsah vzdelávania**.
- Z historického hľadiska ide o metódy, ktoré našli svoje uplatnenie takmer vo **všetkých historických obdobiach**.
- Svoje nezastupiteľné miesto majú i v súčasnosti, a to i napriek tomu, že čoraz intenzívnejšie sa zdôrazňuje **potreba aktívneho zapájania žiakov do vyučovania**, ako aj ich vlastný prístup k formovaniu vlastného poznatkového systému.

*I napriek týmto snahám môžeme súhlasiť s J. Maňákom a V. Švecom (2003) – „Klasické vyučovacie metódy zostávajú i v súčasnosti **fondom osvedčených postupov, do ktorého sa postupne začleňujú i progresívne riešenia a inovácie**“.*

Všeobecné metódy uplatniteľné pri výchove v predprimárnom vzdelávaní

1. metóda povzbudzovania

2. metóda potláčania

3. metóda precvičovania

4. metóda režimu

5. metóda pozitívneho príkladu, vzoru

6. metóda kladenia požiadaviek

7. metóda vysvetľovania

8. metóda presviedčania

Doplnenie k: Všeobecné metódy uplatniteľné pri výchove v predprimárnom vzdelávaní

1. stimulácie - vyjadrenie súhlasu, prejavenie dôvery, pochvala, povzbudzovanie pozitívnymi intenciami výchovnej situácie,
2. striktné odmietanie spoločensky nežiaducich názorov, postojov, hodnôt a spôsobov správania,
3. neustále opakovanie daného fenoménu,
4. založená na pravidelnej opakujúcej sa činnosti,
5. potreba stotožniť sa s pozitívnym, žiaducim vzorom,
6. dosiahnuť dodržanie žiaducich pravidiel správania a disciplínu,
7. objasniť podstatu a zmysel konania,
8. zameraná na city a fantáziu.

Všeobecné metódy uplatniteľné pri výchove v predprimárnom vzdelávaní

9. metóda súťaže

10. metóda kooperácie

11. metóda rituálov

12. metóda hodnotenia

13. metóda cvičenia a navykania

14. metóda riešenia (morálnych) dilem

Doplnenie k: Všeobecné metódy uplatniteľné pri výchove v predprimárnom vzdelávaní

9. porovnanie schopnosti žiakov v súťažnej forme,

10. schopnosť pracovať v kolektíve,

11. navodiť pozitívnu klímu s pocitom spolupatričnosti, „obradnosti“ a výnimočnosti okamihu, napr. blahoželenie k narodeninám,

12. forma neustáleho hodnotenia v akejkoľvek podobe,

13. opakovanie činností,

14. metóda rozvoja (morálneho) úsudku – vytváranie si úsudkov na základe hodnotenia príbehov, príhod, opisov atď.

Podstata aktivizujúcich metód

- „Cesta“, ktorou výchovno-vzdelávacie ciele dosiahneme na základe **vlastnej učebnej činnosti dieťaťa/žiaka**.
- Uvedomiť si, že pomocou aktivizujúcich metód by malo byť docielené toho istého efektu ako pri klasických metódach.
- Plánovať, organizovať a riadiť vyučovanie tak, aby k splneniu výchovno-vzdelávacieho cieľa dochádzalo prostredníctvom vlastnej poznávacej činnosti detí/žiakov.
- Zmeniť spôsob vyučovania a „**oživiť ho**“.

Aktivizujúce metódy

**Podporujú
záujem
žiacov/detí
o učenie.**

**Významne
podporujú
a rozvíjajú
poznávacie
procesy
žiacov/detí.**

**Využívajú
sa získané
skúsenosti
a vedomosti
žiacov/detí.**

**Podporujú
u detí/žiacov
intenzívne
prežívanie,
myslenie
*a konanie.***

Aktivizujúce metódy

- Aktivizujúce metódy sú v kontraste k väčšine tradičných metód.
- Dôležitá je aktivita dieťaťa/žiaka, ktorý je v centre pozornosti a rozvíjajú sa jeho potreby a kľúčové kompetencie.

ŽIAK
aktívny
(v centre pozornosti)

UČITEĽ
facilitátor,
poradca,
sprievodca

Tradičné metódy

UČITEĽ
aktívny
(v centre pozornosti)

ŽIAK
pasívny

Klasifikácia aktivizujúcich metód

podľa

J. Maňáka, V. Šveca

- 1. Diskusné metódy
- 2. Metódy heuristické a riešenia problémov
- 3. Situačné metódy
- 4. Inscenačné metódy
- 5. Didaktické metódy

Diskusné metódy

Ich cieľom je naučiť deti/žiakov medzi sebou **komunikovať**, ale aj **vnímať ostatných** a vedieť ich **počúvať**.

Brainstorming – *búrka mozgov*,

Brainwriting – *písaná forma brainstormingu*,

Snehová guľa, **akvárium/panelová diskusia**, **metóda kruhu**,

Gordonová metóda – *cieľom je vytvoriť iba jedno – originálne riešenie problému – aký problém sa má riešiť, vie len vedúci*,

,

Diskusné metódy

Hobo metóda – nutné samoštúdium – podobná ako Philips,

Philips 66 – 6 účastníkov – 6 min. na zvolenú tému – nastolený problém má rozšíriť poznatky detí/žiakov – cvičenie rýchlo produkovať, rozhodovať sa, byť tvorivý,

Metóda cielených otázok – cieľom je formulovanie presných a jasných odpovedí na otázky – odpovede Áno/Nie,

Metóda konsenzu – jej podstatou je nájsť zhodu, súhlas, jednotný záver. Menšia skupina – jednotný záver,

Metódy heuristické a riešenia problémov

Tvoria základy aktivizujúcich metód. Kladú dôraz na aktivitu, produktívne myslenie a samostatnosť detí/žiakov.

Analýza prípadových štúdií (skupinová, odráža skutočnú životnú situáciu alebo problém),

Metóda konceptuálneho mapovania (spočíva v spoločnom vytváraní pojmovej mapy na usporiadanie pojmov, myslenia detí v problematike – rozvíjanie myšlienkových procesov – analýza, syntéza, porovnávanie),

Heuristické metódy (DITOR, CPS – metódy a spôsoby riešenia a objavovania problémov),

Metóda pokusu a omylu,

Metódy heuristické a riešenia problémov

Metódy čiernej skrinky (riešenie problémových úloh: skrinka – dva otvory – dieťa hmatom rozoznáva predmet – opisuje a ostatný hádajú),

Metódy konfrontácie (usporadúvanie faktov tak, aby sa dokázala správnosť teórií – dvoch správnych teórií),

Metóda paradoxov (zdôvodňovanie rozporov medzi teoretickým tvrdením, zákonom, teóriou a bežným javom – ide iba o zamyslenie sa teória – prax).

Situačné metódy

Sú založené na **prehľadnej, riešiteľnej, primeranej** a vhodnej problémovej situácii. Sú to vlastne modelové situácie vychádzajúce z reálnych udalostí, ktoré treba vyriešiť. Majú **viac riešení a často vyžadujú komplexný prístup a vedomosti z rôznych predmetov.**

Situácie môžu **byť sprostredkované** rôznymi spôsobmi:

- **textová podoba** (príbeh, odborný článok, úryvok z knihy),
- **audioukážka** (nahrávka rozhovoru, analýza skladby, popis situácie),
- **videoukážka** (filmy, divadelné ukážky, reklamy),
- **počítačová podpora** (web stránky, powerpointové prezentácie).

Patria tu metódy:

rozborová metóda – deti/žiaci dostanú charakteristiku problémovej situácie, analyzujú podmienky a príčiny jej vzniku, usilujú sa o jednoznačný záver,

metóda konfliktných situácií – rieši sa konflikt, nie je podmienkou dôjsť k jednoznačným záverom,

metóda incidentu – úvod stručná správa – deti/žiaci kladením otázok konkrétnym osobám získavajú informácie pre hlbšiu analýzu stanovenia príčin a návrhu opatrení,

metóda postupného zoznamovania s prípadom – informácie sú podávané postupne, poskytnú sa niekoľko variant riešení a deti/žiaci hľadajú optimálne riešenie.

Inscenačné metódy

Používali ich už starí Rímanovia pri školeniach právnikov a rétorov. Pri týchto metódach sa vychádza z **priamej skúsenosti** – deti/žiaci sa viac naučia, keď si danú rolu zahrajú, ako keď len pasívne pozorujú.

Sú založené na scenári:

- **inscenácie štruktúrované** (rozpracovaný scenár pre osoby),
 - **inscenácie neštruktúrované** (umožňujú voľnejšie pole pôsobnosti aktérom),
 - **mnohostranné hranie rolí** (všetci zapojení do hrania, každý pozná iba svoju rolu).
-
- Deti/žiaci získavajú emotívny zážitok a skúsenosť. Podstatou je sociálne **učenie v modelových situáciách**, kedy účastník je sám aktérom predvádzaných situácií.

Didaktické metódy

Zaradujeme tie metódy, ktoré nemožno zaradiť do predchádzajúcich skupín. Je ich veľmi veľa (aj z iných oblastí), ktoré vyžadujú didaktickú úpravu učiteľom.

Patria sem metódy:

- ***hra,***
- ***balík došlej pošty*** (stimulovanie schopnosti zvládať stres – o priority problémov – rozhodovať, čo môžem urobiť hneď a čo neskôr – napr. **usporiadať papiere podľa dôležitosti priorít**),
- ***cvičenie vo vnímavosti*** (zmyslom je naučiť deti/žiakov porozumieť sebe a vedieť rozpoznať neformálne vzťahy v skupine),

Didaktické metódy

- **projektová metóda** (spolupráca členov skupiny na spoločnej úlohe – deti/žiaci sú vedení k samostatnému spracovaniu danej témy a získavaniu skúseností prakticky),
- **icebreakers** – ich cieľom je prelomenie ľadov medzi hráčmi, prelomenie psychických bariér, uvoľnenie napätia, vytvorenie priateľskej atmosféry.

Hra

Najdôležitejšia metóda v procese edukácie v predprimárnom vzdelávaní.

Rôzne delenia hier:

- typické delenie hier pre materské školy – námetové, konštruktívne, spoločenské, tvorivé, pohybové a pod.
- didaktické hry,
- neinteraktívne hry (založené na zamedzení vzájomného ovplyvňovania hráčov – krížovky, kvízy, slepé mapy, doplňovačky),
- ekonomické hry.

Požiadavky na prácu učiteľa

Poznať spôsoby práce s triedou.

Chápať ich **význam a prínos**, vedieť a chcieť ich prežívať.

Mať prehľad o existujúcich tradičných a moderných **metódach vyučovania**.

Školský/á inšpektor/ka posudzuje, či učiteľ/ka:

pozná **širokú škálu** vyučovacích metód,

do procesu edukácie **zaradzuje rôzne druhy** vyučovacích metód,

zvolil/a **vhodné vyučovacie metódy** vzhľadom k plánovaným cieľom
a **požadovaným kompetenciám**,

pozná silné a slabé stránky zvolených vyučovacích metód,

pozná **zásady vedenia a používania** jednotlivých vyučovacích metód.

Školský/á inšpektor/ka si v práci detí/žiacov všima, či boli/o:

1. dostatočne **motivované**,
2. vyučovanie pre nich **zaujímavé, aktívne**,
3. vedené ku **kritickému mysleniu**,
4. vedené k **riešeniu** problémových úloh,
5. úlohy pre nich **primerane náročné**,
6. pracovali a **riešili** úlohy **v kooperácii**,
7. mali možnosť **diskutovať** a **preukázať svoje schopnosti**, vedomosti a zručnosti v hrách.

Použité internetové zdroje:

- https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/globalne_vzdelavanie_metody_vystup-phu_20.pdf
- <https://citaty-slavnych.sk/autori/jan-amos-komensky/clovek/>
- http://old.minedu.sk/data/USERDATA/RegionalneSkolstvo/PredskolskaV/Prirucka_na_tvorbu_SVP_pre_M_S.pdf
- <https://eduworld.sk/cd/jaroslava-konickova/5719/chcete-zvysit-zaujem-ziakov-o-ucenie-skuste-pouzit-aktivizujuce-metody>
- http://olostiak.webz.cz/lucia/vseobecna_didaktika.pdf
- https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/krasna_verbovanec_teoria_a_prax_vychovy.pdf
- <https://projekty.osu.cz/svp/opory/pdf-cervenkova-vyukove-metody-a-organizace-vyucovani.pdf>
- <https://jaslovska-kurzy.estranky.sk/clanky/aktivizujuce-metody.html>

Použitá literatura:

- **GRECMANOVÁ, H. a kol. (1999). Obecná pedagogika I. 1. vyd. Olomouc: HANEX, 1999. ISBN 80- 85783-20-7**
- **GRECMANOVÁ, H. a kol. (2000). Obecná pedagogika II. 1. vyd. Olomouc: HANEX, 2000. ISBN 80-85783-24-X**
- **KOSOVÁ, B. (2000). Rozvoj osobnosti žiaka. Prešov: Rokus 2000. ISBN 80-968452-2-5.**
- **KOTRBA, T. – LACINA, L. (2007). Praktické využití aktivizačních metod ve výuce. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, *ISBN 978-80-87029-12-1*.**
- **MAŇÁK, J., ŠVEC, V. (2003). Výukové metody. Brno: PdF MU, 2003. ISNB 80-7315-039- 5.**
- **SITNÁ D. (2009, 2013). Metódy aktivního vyučování. Praha: Portál, 2009, 2013. ISBN 978-80262-0404-6.**
- **ZELINA, M. (2002). Aktivizácia a motivácia žiakov na vyučovaní. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2002. ISBN 80-8041-414-9.**
- **ZELINA, M. – ZELINOVÁ, M. (1990): Rozvoj tvorivosti dětí a mládeže. Bratislava: SPN, 1990. ISBN 80-08-00442-8.**